

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.2/Б/ОК19- 2023
	Екземпляр №1	Арк 1 / 11

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою факультету педагогічних технологій та освіти впродовж життя
31 серпня 2023 р., протокол № 11
Голова Вченої ради
Оксана ЧЕРНИШ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ НЕЙРОПСИХОЛОГІЇ»

для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр» спеціальності 053 «Психологія»
освітньо-професійна програма «Екстремальна психологія»
факультет педагогічних технологій та освіти впродовж життя
кафедра психології та соціального забезпечення

Схвалено на засіданні кафедри психології та соціального забезпечення
28 серпня 2023 р., протокол № 7

В. о. завідувача кафедри психології та соціального забезпечення
Марина ОКСІЮТОВИЧ

Гарант освітньо-професійної програми
Марина ОКСІЮТОВИЧ

Розробник: доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології та соціального забезпечення КОМАР Таїсія

Житомир
2023-2024 н. р.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.2/Б/ОК19- 2023
	Екземпляр №1	Арк 2 / 11

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: 05 «Соціальні та поведінкові науки»	нормативна
Модулів – 1	Спеціальність: 053 «Психологія»	Рік підготовки:
Змістових модулів – 2		2
Загальна кількість годин – 90		Семестр
		3
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійна робота студента – 2,6	Освітній рівень: «бакалавр»	Лекції
		32 год.
		Практичні, семінарські
		16 год.
		Самостійна робота
		42 год.
		Вид контролю: залік

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 53 % аудиторних занять, 47 % самостійної та індивідуальної роботи.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.2/Б/ОК19- 2023
	Екземпляр №1	Арк 3 / 11

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни «Основи нейропсихології» є формування у майбутніх психологів знань основ нейропсихології; озброєння студентів знаннями про зв'язок вищих психічних функцій та поведінки зі структурами мозку, а також ознайомлення із сучасними теоретичними уявленнями та практичними напрацюваннями в галузі нейропсихології для успішного використання у практичній професійній діяльності психолога.

Предметом дисципліни є вивчення динамічної локалізації вищих психічних функцій, а також співвідношення психологічних функціональних структур з морфологічними мозковими макро- і мікроструктурами в нормі, але розуміючи їх через патологію.

Завданнями вивчення дисципліни є:

- а) сформуванню уявлення про зв'язок психічних явищ з мозком, розуміння основних закономірностей формування вищих психічних функцій людини;
- б) опанування фундаментальних теоретичних засад нейропсихології;
- в) формування уявлення про місце нейропсихології в контексті інших психологічних дисциплін, про зв'язок з іншими суміжними дисциплінами;
- г) ознайомлення із основними поняттями та проблемами нейропсихології на сучасному етапі розвитку;
- г) сформування уявлення про різновиди нейропсихологічних порушень / симптоми локальних уражень кори та підкоркових утворень та їх вплив на порушення вищих психічних функцій;
- д) ознайомлення із основними принципами і методами нейропсихологічного дослідження та корекції у клінічній практиці;
- е) сформуванню уявлення про методологічні засади терапевтичного процесу, про технологію психологічного супроводу осіб з нейропсихологічними розладами та їх сімей.
- ж) виробити у студентів ряд умінь та навичок застосування набутих знань у практичних сферах своєї діяльності, активізувати особистісний та творчий потенціал майбутнього фахівця, сформуванню у студентів науковий світогляд.

Отримані після вивчення дисципліни «Основи нейропсихології» знання, розуміння і навички є важливими елементами формування наступних, відповідно до вимог освітньо-професійної програми «Екстремальна психологія», **компетентностей:**

Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.

ЗК3. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

СК5. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій.

СК9. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну відповідно до запиту.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.2/Б/ОК19- 2023
	Екземпляр №1	Арк 4 / 11

Відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів зі спеціальності 053 «Психологія», вивчення дисципліни «Основи нейропсихології» є важливим елементом досягнення **програмних результатів навчання**:

РН2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

РН7. Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки.

РН9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання.

РН11. Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади нейропсихології

Тема 1. Історично-теоретичні основи нейропсихології.

Основні етапи розвитку нейропсихології. Теорії становлення нейропсихології як науки. Психіка і мозок. Теорія системної динамічної локалізації вищих психічних функцій.

Тема 2. Предмет і завдання, фундаментальні поняття нейропсихології.

Загальна характеристика нейропсихології. Центральні питання нейропсихології. Цілі та методологічні основи нейропсихології. Основні поняття нейропсихології. Нейропсихологічний фактор. Синдромний аналіз.

Тема 3. Структурно-функціональна будова центральної нервової системи.

Нервова система як інтегративний апарат організму для забезпечення діяльності людини як біологічної так і соціально-корисної особистості. Особливості будови та функціонування різних відділів нервової системи. Вклад і значення різних відділів центральної нервової системи в формуванні вищих психічних функцій.

Тема 4. Теорія про три функціональні блоки мозку.

Загальна структурно-функціональна модель мозку як субстрату психіки. Роль блоків мозку у виконанні психічних функцій в залежності від будови та особливостей функціонування. Взаємодія трьох основних функціональних блоків мозку в організації свідомої психічної діяльності, формуванні вищих психічних функцій.

Змістовий модуль 2. Нейропсихологічні розлади та їх особливості.

Тема 5. Сенсорні сприйняття, рухова система та їх порушення.

Поняття про аналізаторні системи. Гнозис та агнозія. Сенсорні розлади при ураженні периферичної, підкоркової і коркової ланок аналізаторів. Види

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.2/Б/ОК19- 2023
	Екземпляр №1	Арк 5 / 11

та діагностика агнозій зорового, слухового та шкірно-кінестетичного аналізаторів. Праксис і апраксія. Види та діагностика апраксій.

Тема 6. Мовлення в нормі і патології. Пам'ять та її порушення.

Психологічна структура, функції і види мовленнєвої діяльності. Проблема та класифікації афазій. Психологічна структура мнестичної діяльності. Види та особливості порушень пам'яті.

Тема 7. Порушення мислення, поведінки та розвитку при локальних ураженнях мозку.

Психологічна структура мислення. Види і функції мислення. Порушення інтелектуальної діяльності в контексті проблеми міжпівкульної асиметрії та міжпівкульної взаємодії. Психологічна структура уваги. Види і порушення уваги. Емоційно-особистісна сфера, свідомість і нейродинамічний компонент психічної діяльності як проблеми нейропсихології.

Тема 8. Загальні принципи нейродіагностики та корекції нейропсихологічних порушень.

Клінічні та діагностичні способи визначення глибини ураження психічних функцій. Міжпівкульна взаємодія. Загальна схема нейропсихологічного дослідження. Концепція і принципи нейрореабілітації. Корекційна та реабілітаційна діяльність практичного психолога при нейропсихологічних розладах.

4. Структура (тематичний план) навчальної дисципліни

Змістові модулі і теми	Кількість годин			
	денна форма			
	усього	лекції	семінарські	самостійна робота
Змістовий модуль 1. Теоретично-концептуальні основи нейропсихології				
Тема 1. Історично-теоретичні основи нейропсихології.	10	4	2	4
Тема 2. Предмет і завдання, фундаментальні поняття нейропсихології.	10	4	2	4
Тема 3. Структурно-функціональна будова центральної нервової системи.	10	4	2	4
Тема 4. Теорія про три функціональні блоки мозку.	12	4	2	6
<i>Разом за змістовий модуль 1</i>	42	16	8	18
Змістовий модуль 2. Прояви, діагностика та корекція нейропсихологічних порушень				
Тема 5. Сенсорні сприйняття, рухова система та їх порушення.	12	4	2	6

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015			Ф-31.07- 05.01/053.00.2/Б/ОК19- 2023	
	Екземпляр №1			Арк 6 / 11	
Тема 6. Мовлення в нормі і патології. Пам'ять та її порушення.		12	4	2	6
Тема 7. Порушення мислення, поведінки та розвитку при локальних ураженнях мозку.		12	4	2	6
Тема 8. Загальні принципи нейродіагностики та корекції нейропсихологічних порушень.		12	4	2	6
<i>Разом за змістовий модуль 2</i>		48	16	8	24
ВСЬОГО		90	32	16	42

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.2/Б/ОК19- 2023
	Екземпляр №1	Арк 7 / 11

5. Теми практичних занять

№ теми	Назва теми заняття	Кількість годин
1	Історія становлення локалізації вищих психічних різні періоди історично-культурного розвитку людства. Вклад досягнень медицини і психології в уявлення про формування і розвиток вищих психічних функцій.	2
2	Предмет, завдання і об'єкт нейропсихології. Взаємозв'язок нейропсихології з іншими науками. Основні напрямки нейропсихології. Методи отримання основних теоретичних та практичних знань в нейропсихології. Основні поняття нейропсихології.	2
3	Особливості будови та функціонування спинного та головного мозку, як матеріальної основи реалізації вищих психічних функцій. Особливості цитоархітекτονіки та нейрокартування кори головного мозку.	2
4	Особливості функціонування трьох блоків мозку. I енергетичний блок мозку – регулятор змін активації психічної діяльності. II операціональний блок мозку – система прийому, переробки і зберігання інформації. III блок мозку – програмування, регуляція і контроль за протіканням психічної діяльності.	2
5	Загальні принципи будови і функціонування аналізаторів сприйняття та руху. Дослідження порушень, що виникають при ураженні різних рівнів сенсорних та рухового аналізаторів.	2
6	Особливості формування різних видів мовлення. Види та діагностика афазій. Особливості формування пам'яті. Прояви та діагностика модально-неспецифічних і модально-специфічних порушень пам'яті.	2
7	Порушення мислення і поведінки при різних по локалізації ураженнях головного мозку. Порушення уваги та, свідомості та емоційно-особистісної сфери при локальних ураженнях мозку. Порушення нейродинамічного компонента психічної діяльності.	2
8	Топічний і функціональний діагноз. Нейропсихологічні діагностичні методи. Проблеми та діагностика міжпівкульної взаємодії. Якісний та кількісний аналіз стану вищих психічних функцій. Практичні завдання нейропсихолога. Шляхи відновлення вищих психічних функцій. Програма відновлення вищих психічних функцій.	2
РАЗОМ		16

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.2/Б/ОК19- 2023
	Екземпляр №1	Арк 8 / 11

6. Завдання для самостійної роботи

Тема 1. Історично-теоретичні основи нейропсихології.

Визначення основних етапів розвитку нейропсихології.

Положення про системну організацію вищих психічних функцій і динамічний характер змін цих систем в онтогенезі.

Положення про «екстракортикальний» принцип організації мозку людини.

Положення про специфіку наслідків пошкодження мозку у дитини і у дорослого.

Принцип динамічної мозкової локалізації.

Теорія про рівневу ієрархічну організацію рухів.

Принцип послідовної локалізації ПФ і принцип функціональної багатозначності мозкових структур.

Тема 2. Предмет і завдання, фундаментальні поняття нейропсихології.

Система явищ, які вивчаються в сучасній нейропсихології.

Значення нейропсихології для інших наук.

Основні напрямки в нейропсихології: клінічна, експериментальна, реабілітаційна, психофізіологічна, дитяча, екологічна, індивідуальних відмінностей, пограничних станів, похилого віку, нейропсихологічна діагностика.

Порівняльно-анатомічні, фізіологічні та клінічні методи аналізу вищих психічних функцій в нейропсихології.

Теорія функціональних систем і теорія системогенеза.

Функція і норма функції в фізіології і нейропсихології.

Поняття «локалізації» функції в нейропсихології.

Функціональна специфічність великих півкуль.

Міжпівкульна асиметрія та міжпівкульна взаємодія.

Нейропсихологічний симптом і нейропсихологічний синдром.

Нейропсихологічний фактор як структурний компонент вищих психічних функцій.

Положення синдромного аналізу.

Тема 3. Структурно-функціональна будова центральної нервової системи.

Значення нервової системи в забезпеченні цілісного функціонування організму.

Структурна організація нервової системи.

Особливості будови та функціонування спинного мозку.

Власні і провідникові функції спинного мозку.

Особливості будови і функціонування головного мозку.

Відділи головного мозку та їх роль у формуванні психічної діяльності людини.

Шари та цитоархітектоніка кори великих півкуль.

Тема 4. Теорія про три функціональні блоки мозку.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.2/Б/ОК19- 2023
	Екземпляр №1	Арк 9 / 11

Кортикалізація як основний принцип прогресування розвитку нервової системи.

Анатомічна будова і функціональне значення I блоку мозку.

Типи регуляції процесів активації центральної нервової системи.

Джерела активації I блоку мозку.

Анатомічна будова і функціональне значення II блоку мозку.

Принципи організації та функції первинних, вторинних і третинних коркових полів головного мозку.

Закони будови кори головного мозку.

Анатомічна будова і функціональне значення III блоку мозку.

Принципи роботи кори II і III функціональних блоків мозку.

Загальна структура психічної діяльності.

Тема 5. Сенсорні сприйняття, рухова система та їх порушення.

Принципи будови і функціонування аналізаторних систем.

Рівні порушення роботи аналізаторів.

Поняття гнозизу, праксису та їх порушень.

Зоровий аналізатор та види зорових агнозій. Діагностичні проби.

Слуховий аналізатор та види слухових агнозій. Діагностичні проби.

Принципи будови і функціонування рухового аналізатора.

Порушення елементарних та довільних рухів і дій.

Форми апраксії. Діагностичні проби.

Тема 6. Мовлення в нормі і патології. Пам'ять та її порушення.

Мовлення як одна із вищих психічних функцій, історично усталена форма спілкування людей за допомогою мови.

Види мовлення: зовнішнє, письмове, внутрішнє.

Афазія як системне порушення мовлення.

Види афазій, симптоми та діагностичні проби.

Особливості формування та механізми пам'яті.

Довільне і мимовільне регулювання мнестичної діяльності.

Особливості порушення пам'яті при ураженнях лобових часток мозку.

Діагностичні проби.

Тема 7. Порушення мислення, поведінки та розвитку при локальних ураженнях мозку.

Специфіка і функції лобових часток мозку.

Основні порушення при різних ураженнях лобових часток мозку.

Модально-неспецифічні порушення уваги.

Модально-специфічні порушення уваги.

Порушення свідомості при локальних ураженнях мозку.

Порушення емоційно-особистісної сфери при локальних ураженнях мозку.

Тема 8. Загальні принципи нейродіагностики та корекції нейропсихологічних порушень.

Особливості нейропсихологічної діагностики.

Нейропсихологічні діагностичні методи.

Теорія функціональної специфічності великих півкуль.

Тести, методики визначення ведучої півкулі мозку.

Якісний та кількісний аналіз стану вищих психічних функцій.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.2/Б/ОК19- 2023
	Екземпляр №1	Арк 10 / 11

Склад нейропсихологічного дослідження.
Первинне нейропсихологічне обстеження.
Основні завдання і принципи реабілітації.
Головна мета, рівні та умови успішної нейрореабілітації.
Роль і практичні завдання нейропсихолога з урахуванням мультидисциплінарного підходу до відновлення вищих психічних функцій.
Шляхи і принципи відновлення вищих психічних функцій.
Особливості психологічного супроводу осіб з нейропсихологічними розладами та їх сімей.

7. Індивідуальні завдання

Метою виконання індивідуальних завдань є: закріплення, поглиблення й узагальнення знань, отриманих студентами на теоретичних і практичних заняттях.

Індивідуальна робота студентів з навчальної дисципліни «Основи нейропсихології» включає:

- анотування вивченої додаткової літератури;
- опрацювання визначених проблемних питань та їх обговорення на практичних заняттях;
- написання есе за визначеною тематикою;
- складання нейропсиходіагностичного інструментарію тощо.

8. Методи навчання

В процесі викладання даного предмету використовуються:

а) методи організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності (пояснення, інструктаж, розповідь, лекція, робота з підручником; ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження, вправи, практичні і дослідні роботи);

б) методи стимулювання навчальної діяльності (навчальна дискусія, пізнавальні ігри, створення ситуації інтересу у процесі викладення, створення ситуації новизни, опора на життєвий досвід студента);

в) методи контролю і самоконтролю у навчанні (усний, письмовий, тестовий, графічний, самоконтроль і самооцінка).

9. Методи контролю

Поточний контроль, контроль самостійної роботи, модульний контроль, контроль виконання індивідуальних завдань, підсумковий контроль.

10. Розподіл балів

Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2				Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	100
12	12	12	14	12	12	13	13	

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-31.07- 05.01/053.00.2/Б/ОК19- 2023
	Екземпляр №1	Арк 11 / 11

Шкала оцінювання

За шкалою	Залік	Бали
A	Зараховано	90-100
B	Зараховано	82-89
C		74-81
D	Зараховано	64-73
E		60-63
FХ	Не зараховано	35-59
F	Не зараховано	0-34

11. Рекомендована література

Основна література:

1. Анатомія, фізіологія, еволюція нервової системи. Ірина Маруненко, Євгенія Неведомська, Ганна Волковська. - Центр учбової літератури, 2021. – 184 с.
2. Тарасун В.В. Аутологія: теорія і практика : підручник. - Київ, 2018. - 590 с.
3. Психотерапія з психокорекційною роботою. Навчально-методичний посібник. / Авторупорядник Михальченко Н.В. - Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2018.- 236 с.

Додаткова література:

1. Столяренко О.Б. Психологія особистості: навчальний посібник / О. Б. Столяренко – К.: Центр навчальної літератури, 2019. – 280 с.
2. Титаренко Т. М. Психологічне здоров'я особистості: засоби самопомоги в умовах тривалої травматизації : монографія / Т. М. Титаренко; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т соц. та політ. психології. – Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2018. – 160 с.
3. Абрамовіц Дж.С., Джейкобі Р. Дж. Обсесивно-компульсивний розлад у дорослих. – Львів: Свічадо, 2018. – 156 с
4. Даренд Марк В. Тяжкі поведінкові проблеми. – Львів: Свічадо, 2018. – 190 с.
5. Ентоні М., Рова К. Розлад соціальної тривоги..- Львів: Свічадо, 2018.- 122 с.

Інформаційні ресурс:

1. Електронна бібліотека Державного університету «Житомирська політехніка» <http://eztuir.ztu.edu.ua/>
2. Бібліотека психологічної літератури: <http://psylib.kiev.ua/>.
3. Українські підручники он-лайн: <http://pidruchniki.ws/>.
4. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua/>.
5. Наукова бібліотека національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова: <http://hklib.npu.edu.ua/>.
6. Портал професійних психологів України «У психолога»: <http://upsihologa.com.ua/>.